

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.11, november 2017

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Stine Holst Petersen

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Brage-Snak om Græske og Nordiske Myther og Oldsagn for Damer og Herrer

ved Sophie Bønding

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Titlen Brage-Snak
- 3 Værkets indhold
  - 3.1 Mytetolkningen: Fortid og nutid
  - 3.2 Folkeligt fællesskab: Vækkelse
    - 3.2.1 Myternes skabende potentiale
  - 3.3 Folkeoplysning
  - 3.4 Græsk og nordisk mytologi: Den universelle dimension
    - 3.4.1 Mytologisk fejde
- 4 Genren
  - 4.1 Brage-Snak som tekstligt levn
  - 4.2 Brage-Snak som mundtlige begivenheder
- 5 Kilder til mytologien
- 6 Modtagelsen og efterliv
  - 6.1 Efterlivet på højskolerne
- 7 Anvendt litteratur
  - 7.1 Trykt
  - 7.2 Utrykt

1 Anledning

Grundtvig holdt i perioden fra 20. november 1843 til udgangen af januar 1844 en offentlig foredragsrække på femogtyve foredrag. Emnet var græske og nordiske myter

og oldsagn, og foredragene fandt sted hver mandag, onsdag og fredag aften i auditoriet på 2. sal i Borchs Kollegium, Store Kannikestræde 12. Manuskripterne til foredragene ordnede han og lod trykke senere i 1844 under titlen *Brage-Snak om Græske og Nordiske Myther og Oldsagn for Damer og Herrer*. Efter eget udsagn var det på foranledning af de forsamlede tilhørere, at Grundtvig i det sidste foredrag lover at lade sine foredrag trykke i “en lille Bog, der kan opfriske Mindet om Alt hvad De hørde” (s. 384 f.).

Ifølge en notits i *Berlingske Tidende* den 1. oktober 1844 skrevet i anledningen af bogens udgivelse var foredragsrækken velbesøgt: Grundtvig holdt sine foredrag “for en overordentlig talrig Forsamling af Herrer og Damer” (jf. *Berlingske Tidende* 1844, sp. 1). Tilstedeværelsen af kvinder var et nyt tiltag, hvormed denne foredragsrække adskilte sig fra tidligere offentlige foredrag af Grundtvig. Det sætter sit præg på værkets form og indhold. Stilen er gennemgående associativ og digressiv og tonen let, lystig og til tider flirtende i forhold til damerne. Ofte italesætter han damernes tilstedeværelse og tager deres parti i forhold til herrerne, som han lægger kommentarer og holdninger i munden på. Det er tydeligt, at Grundtvig ved udgivelsen har forsøgt at bibeholde den mundtlige udtryksform (se afsnittet om genren).

Grundtvig formår i disse foredrag at favne såvel små dagligdagssituationer som store verdenshistoriske udviklingslinjer og tildele begge relevans for udfoldelsen af sin myteforståelse.

2 Titlen *Brage-Snak*

Ordet *Brage-Snak* stammer fra islandsk *bragaræður*, som betyder Brages samtaler. Grundtvig har hentet betegnelsen fra Rasmus Nyerups danske oversættelse af *Snorres Edda - Edda eller Skandinavernes hedenske Gudelære* (1808). Her bærer nemlig de første otte kapitler af *Skáldskaparmál*, hvori skjaldeguden Brage fortæller myter for havjætten Ægir, overskriften “Braga-rædur eller Brages Samtale med Æger”.

Læs mere

Bragaræður optræder første gang som titel på denne del af *Skáldskaparmál* i håndskrifter af *Laufás-Edda* fra 1609, og Nyerup har formentlig videreført denne navngivningstradition (Auken 2005, s. 674).

Grundtvig bruger ikke betegnelsen *Brage-Snak* noget sted i selve (de trykte) foredrag, men anvender den to gange i de indledende strofer af sit dedikationsdigt, som er rettet til Dronning Caroline Amalie og tilføjet ved udgivelsen. Her siger han, at han med sit værk øser ud af sin ‘Brage-Snak’ (s. [I]).

Som anført i *Ordbog over det danske Sprog* har ordet i dag en negativ ladning, idet det anvendes som betegnelse for uklare, svævende stemningsudgydelser, specifikt i relation til grundtvigianske kredse. Denne betydning knyttede sig ikke til betegnelsen i 1844.

3 Værkets indhold

Værket fremstår som en velordnet samling foredragsmanuskripter. Til manuskripterne er føjet det omtalte dedikationsdigt, en indholdsfortegnelse, samt et afsluttende digt ("Efter-Skrift"), som er tilegnet "Danne-Kvinden". Det er ikke forsynet med en egentlig indledning eller et forord. Sine indledende bemærkninger og manøvrer foretager Grundtvig i det første foredrag, hvor foredragsrækken betegnes som en "lille Udsigt over de Græske og Nordiske Myther" (s. 2).

Værket søger ikke at give et samlet systematiseret overblik over græsk og nordisk mytologi. Og selvom læseren føres igennem store dele af begge mytekredse, er der ikke megen konsekvens i bogens opbygning eller sammenhæng fra foredrag til foredrag. Grundlæggende fremstår hvert enkelt foredrag som et selvgyldigt hele, selvom visse tematikker går igen, og Grundtvig ofte starter et foredrag med at referere tilbage til det foregående.

Hvert foredrag centrerer sig om en eller flere figurer eller begivenheder fra de to mytologier, og ofte på en sådan måde, at det sammenstiller skikkelser eller situationer fra hver af de to mytekredse således fx det første foredrag, som bærer overskriften "Persephone og Idunne", og behandler de to gudinder med udgangspunkt i de myter, hvor de hver især udsættes for en bortførelse.

3.1 Mytetolkningen: Fortid og nutid

Det er Grundtvigs fortolkning af myterne, som er i centrum, og som bestemmer temaet for hvert foredrag. Hensigten er ikke at genfortælle myter; det gør han klart i det første foredrag (s. 3 f.). Ærindet er derimod at foredrage over mytologien ved at udlægge den på begivenheder og forhold i samtiden. Det kan han gøre, fordi han betragter mytologien som et poetisk billedsprog, som han bruger til at udtrykke sig om og kaste lys over situationer i nutiden.

Denne opfattelse af myterne ligger i forlængelse af *Nordens Mythologi* (1832), hvor den udfoldes teoretisk. Det væsentlige er ikke (modsat den kortere *Nordens Mytologi* fra 1808) at anskue myterne som en kilde til at forstå fortiden på dens egne betingelser. Det er myternes potentiale for aktualisering i nutiden, som er i centrum. I *Brage-Snak* formulerer Grundtvig det således, at "de gamle Historier baade om *Olympen* og *Asgaard* var til ingen Verdens Nytte, enten for Damer eller Herrer, naar man ikke kunde see noget *Menneskeligt* i dem og fornøie sig ved dem" (s. 38). Pointen med at beskæftige sig med myterne er således, at de kan "træde i Menneske-Aandens Tjeneste som talende Billeder af noget Stort eller Skiønt og Sandt i Livet" (s. 38). Sagt på en anden måde indebærer denne tilgang, at mytens "aktuelle udtryksmuligheder sættes over dens oprindelige mening" (Lundgreen-Nielsen 1994, s. 148).

Grundtvig omtaler myterne som 'spejle', hvori nutiden kan se sig selv i fortiden. Et illustrativt eksempel kan hentes i det første foredrag "Persephone og Idunne". Gudinden Idun, som bortføres fra Asgård og derefter reddes tilbage igen, bliver i Grundtvigs fremstilling et billede på den nordiske mytologi, som igennem hele

middelalderen har været borte, men nu (i 1800-tallet) er blevet hentet tilbage. Grundtvigs konklusion er, at den gamle “Historie om *Idunnes Bortførelse* paa en Maade [er] blevet ny igien” (s. 15). I kraft af denne aktualisering kommer myterne til at fungere som en art lignelser, der kan udlægges på nutiden. Det er interessant at bemærke, at denne fortolkningspraksis svarer til den, hvormed bibelsk materiale udlægges på nutiden i prædikener – en genre, som Grundtvig var aldeles fortrolig med (om prædikenen som genre hos Grundtvig se Auken 2014, s. 45-48).

Hvor *Nordens Mythologi* i 1832 teoretisk præciserer Grundtvigs opfattelse af myterne som et billedsprog, der kan anvendes til at udlægge nutiden, er *Brage-Snak* en demonstration af, hvordan det lader sig gøre i praksis, idet han lader sine fortolkninger af myterne udmønte sig i billeder, som kan kaste lys over begivenheder og situationer i samtiden.

3.2 Folkeligt fællesskab: Vækkelse

Forholdet mellem fortid og nutid står således centralt i Grundtvigs mytebrug. Det fremgår af *Brage-Snak* (og mange af hans øvrige værker), at han ønsker og håber på et folkeligt nybrud, en vækkelse. Et afgørende træk i hans tankebygning er, at der eksisterer en ubrudt kulturel sammenhæng imellem folkets fortid, nutid og fremtid. Det kommer gentagende gange til udtryk i *Brage-Snak*, hvor han taler om en folkelig vækkelse, om opblomstring af folkelivet og om dets genfødsel fra skindød (se fx s. 311 og 333).

Midten af 1800-tallet var præget af, at de traditionelle fællesskaber var i krise. I Danmark som i store dele af det øvrige Europa havde erfaringen af traditionernes og institutionernes svækkelse afstedkommet en generel stemning af tidehverv. Det danske monarki og den danske statskirke, hvis status som fundamentale samfunds bærende institutioner i århundreder havde været uanfægtet, oplevede nu, at der blev sat spørgsmålstegn ved deres legitimitet. Politisk udmøntede dette sig i den konstitutionelle debat, som resulterede i Grundloven af 1849, hvormed regeringsformen overgik fra enevældigt monarki til begrænset monarki med en demokratisk forfatning. Hvad kirken angik, havde opløsningen af den middelalderlige enhedskultur medført, at kristendommen ikke længere fungerede som en selvfølgelig og uudfordret forudsætning for den menneskelige eksistens (Koch 1954, s. 92). Sagt på en anden måde kunne hverken kirke eller monarki længere fungere som en orienteringsramme, som hele den stands mæssigt heterogene danske befolkning havde til fælles. Politiske og kulturelle tænkere stod derfor over for den udfordring at finde en alternativ måde, hvorpå der kunne sikres kulturelt fællesskab – enhed, stabilitet og sammenhængskraft – blandt befolkningen.

Det er nærliggende at anskue Grundtvigs myteforståelse og hele vækkelsesprojektet som en reaktion på denne samfundsudvikling. Han tillægger myterne central betydning for etableringen af et folkeligt fællesskab i Danmark. Eftersom myterne og med dem sagnhistorien knytter den danske befolkning til dets fælles fortid, er de garant for en kulturel kontinuitet mellem fællesskabets fortid og dets nutid. Det betyder, at fællesskabet har eksisteret fra gammel tid og blot slumrer midlertidigt hen. Søvn er således en tilstand, som kan ophæves, hvis folket bevidstgøres om, hvad det

har tabt og om dets potentiale for at vinde det tilbage, dvs. hvis de indser, at nutiden bør være en spejling af den fortid, som myterne er pant på. Grundtvig søger således i *Brage-Snak* at vække sine tilhørere til omvendelse og handling (Bønding [2018]).

3.2.1 Myternes skabende potentiale

Grundtvig ønsker at bruge myterne til at understøtte det danske fællesskab, hvis kulturelle enhed er udfordret, ved at skabe bevidsthed om en kulturel kontinuitet mellem fortid, nutid og fremtid, som ligger latent, og som skal drages frem i lyset.

Det er væsentligt, at han betragter myterne som poetiske minder fra folkets fælles fortid. Begrebet poesi stammer fra græsk *poiein*, 'at skabe', og det er netop denne betydning, Grundtvig tillægger det. Når han opfatter myterne som et poetisk billedsprog og sin brug af myterne som poetisk, indebærer det, at der i myterne ligger et potentiale til at skabe eller forme nutiden og fremtiden ved hjælp af fortiden.

I sine bestræbelser på at tildele myterne betydning i forhold til nutiden, anvender han dem på to forskellige måder, som supplerer hinanden. På den ene side bruger han dem som kontrast til at demonstrere, at nutiden er karakteriseret ved en mangel i forhold til den gyldne fortid, oldtiden, fx når han påpeger, at der er behov for en vækkelse af det slumrende folk, som må bringes til bevidsthed. Ifølge ham er der opstået et kulturelt svælg mellem fortid og nutid, som han ønsker skal udlignes. Derfor opfordrer han sine tilhørere til at orientere sig mod den fælles fortid for at skabe en fælles fremtid, der er lige så gylden som fortiden. Myterne kan således understøtte en stræben efter at genoprette kulturel stabilitet. På den anden side bruger han myterne til at vise, at vækkelsen eller genfødslen af folkelivet allerede er i gang. I den forstand bruges myterne til at legitimere og kaste lys over nutidssituationen og skabe en fornemmelse af, at der allerede eksisterer en vis stabilitet og kontinuitet på tværs af tid, så folkets nutid er delvis i overensstemmelse med dets fortid (for referencer til teoretiske modeller se Bønding [2018]).

Myterne bruges således til at understøtte etableringen af en fælles identitet blandt befolkningen. Eftersom de er relevante og vedkommende for det danske fællesskab på tværs af geografi og sociale klasser, kan de fungere som en fælles referenceramme, som befolkningen kan orientere sig imod. Ifølge Grundtvig indeholder myterne en autentisk nordisk livsanskuelse (jf. Auken 2005, s. 494 f.), og det er den, som han forsøger at vække i sine tilhørere.

Det er interessant at bemærke, at Grundtvigs vision er på linje med andre nationsopbyggeres bestræbelser på at skabe moderne nationer i fortidens billede, ikke i kraft af en tilbagevenden til fortiden, men ved at genetablere fortidens etos i nutiden (jf. Smith 1999, s. 25; Bønding [2018]).

3.3 Folkeoplysning

Grundtvigs konkrete tiltag i retning af at indløse sine vækkelsesambitioner kommer til udtryk i hans ideer om folkeoplysning. *Brage-Snak* indlejrer sig i tiden mellem indførelsen af stænderforsamlingerne i 1835 (se [indledningen](#) til *Det Danske Fjir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*) og Grundloven i 1849, som begge

udgjorde markante tiltag i den demokratiseringsproces, som Danmark gennemgik. Ligesom de fleste øvrige politiske tænkere i samtiden var Grundtvig skeptisk indstillet overfor denne demokratisering (jf. Lundgreen-Nielsen 1998 og Nevers 2011), men betragtede den efterhånden som uundgåelig og på sigt gavnlige, såfremt almenen, som i hans optik var for underoplyste til at administrere et folkestyre, blev bibragt den nødvendige oplysning. Derved ønskede han at sikre, at folket evnede at træffe beslutninger til det fælles bedste. Oplysningen skulle sikre etableringen af folkets fælles stemme, en 'folkestemme' (Korsgaard 2015, s. 200 f.). Ud over den rent informative side – viden om og besindelse på den fælles fortid – havde folkeoplysningen også en emotionel side, som skulle frembringe og understøtte en kærlighed til fællesskabet. Den skulle sikre, at folket var engageret i og begejstret for nationen som fælles udgangspunkt (jf. Baunvig 2014, s. 79).

Folkeoplysningen, som Grundtvig forestillede sig den, tegner sig som en modoplysning i form af et opgør med det danske skolesystem (latinskoler og universiteter). Grundtvigs kamp imod den 'falske oplysning' til fordel for en 'sand oplysning' er velkendt (Korsgaard 2000). I foredragsrækkens løb opstiller og gradvist udbygger Grundtvig et polemisk skema bestående af et væld af oppositionspar. Skemaet kendes også fra andre tekster af Grundtvig (fx *Mands Minde* 1877). Latin bliver mærkatet for alt, hvad der står i modsætning til det danske, oprindelige, autentiske, så den latinske dannelse er lig med åndeligt fordærv. I *Brage-Snak* kalder han til kamp "for den ægte, naturlige og folkelige *Oplysning* og *Dannelse*, mod den Fremmede, Falske og Unaturlige, som har Aarhundreders 'Sort paa Hvidt' for at være den eneste Mulige" (s. 334).

Grundtvig placerer således fokus på folkets fælles historie og fælles sprog frem for på latinsk lærdom baseret på et fremmedsprog. Hans bestræbelser er inspireret af romantiske ideer om sammenhængen mellem folk, sprog og nation med rødder tilbage til Johann Gottfried von Herder – ideer, som også var del af fællesskabstænkningen i store dele af det øvrige Europa (jf. Baunvig 2013, s. 68-71 og Leerssen 2005).

3.4 Græsk og nordisk mytologi: Den universelle dimension

I *Brage-Snak* foretager Grundtvig en fortolkningsmæssig sammenføjning af græsk og nordisk mytologi. Mens koblingen af de to mytologier ligger i kim allerede i *Nordens Mythologi* (1832), som imidlertid fokuserer på den nordiske mytologi, markerer *Brage-Snak*, at Grundtvig har indoptaget den græske mytologi i centrum af sin beskæftigelse med mytologien (Auken 2005, s. 530), og den optager omtrent den samme mængde plads som den nordiske.

For Grundtvig har myterne betydning på to planer. På den ene side giver et folks mytekreds indblik i, hvad der er autentisk for det specifikke folk. Ligesom det danske folks essens ligger i dets myter, gør det samme sig gældende for andre folk. Alle folk har hver deres billedsprog, som er naturligt for dem, og som de kan spejle sig i, hvorved de kan komme til bevidsthed om sig selv (s. 9). Ethvert folk kan altså forny sig selv ved at orientere sig imod sin mytologi. Men på den anden side giver de to mytekredse i forening udtryk for menneskelivet på et universelt plan. Den græske

mytologi fremhæves som et billede på menneskets natur, og den nordiske som et billede på dets historie. Således er sammenføjnngen af de to mytologier central for værket samlede betydningsdannelse. Grundtvig etablerer en tvedelt struktur, hvor 'nordisk' identificeres med 'historie' og med 'mand', mens 'græsk' identificeres med 'natur' og med 'kvinde'. Strukturen optræder værket igennem, hvilket medfører, at når ét element optræder, bærer det de øvrige elementer i sin gruppe med sig (se Auken 2014, s. 39).

3.4.1 Mytologisk fejde

Ligestillingen af de to mytologier er desuden knyttet til Grundtvigs syn på den fejde i samtiden, som omhandlede den nordiske mytologis brugbarhed i digteriske og billedkunstneriske tolkninger, der bl.a. indebar en strid mellem på den ene side brødrene Torkel Baden og Gustav Ludvig Baden og på den anden side arkivar og oldgransker Finnur Magnússon (se Lundgreen-Nielsen 1994). Grundtvig videreførte sammenføjnngen af de to mytologier i sin lille mytologiske lærebog *Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen* (1847), som var et bestillingsværk skrevet på foranledning af forlæggeren med henblik på skolebrug (se [indledningen](#) til denne).

4 Genren

4.1 *Brage-Snak* som tekstligt levn

Værket fremstår som en samling bearbejdede foredragsmanuskripter. Forholdet mellem den foreliggende tekst og de konkrete retoriske begivenheder er imidlertid komplekst. Det er selvsagt umuligt for os at opnå direkte adgang til foredragsbegivenhederne. Vores viden om foredragenes indhold stammer fra de tekstlige levn suppleret af beretninger og omtaler i eksterne kilder. Der er således en mængde ukendte faktorer. Dels kan vi ikke vide, i hvilken grad Grundtvig i sin mundtlige fremstilling holdt sig til sit manuskript. Beretninger knyttet til *Mands Minde-foredragene* fra efteråret 1838 siger enstemmigt, at Grundtvig ikke benyttede manuskripterne under selve foredragene (Baunvig 2014, s. 73), og det samme kunne formodes at gøre sig gældende her. Dels er det uvist, hvilken form manuskripterne havde inden foredragene og dermed, hvilken grad af bearbejdning Grundtvig efterfølgende har udsat dem for med henblik på publicering.

I *Om Nordens Historiske Forhold* (en tale holdt den 20. oktober 1843 i det Skandinaviske Selskab) behandler Grundtvig selv spørgsmålet om forholdet mellem manuskript og fremførelse, idet han skriver, at:

det er kun det *skriftlige* Udkast til Talen, jeg her lader trykke, og ingenlunde *Talen selv*, der dels kun lader sig udtrykke med Munden, og dels lød, ikke som en foreskrevet Oplæsning, men i den *betegnede* Aand, som det i Øieblikket vilde falde, saa jeg har ligesaa lidt sagt hvert Ord, jeg har skrevet, som jeg har opskrevet hvert Ord, jeg har sagt; thi skulde man det, da godnat baade med *Taler* og *Skribent!* da hellere først end sidst holde Mund og nedlægge Pennen! (Grundtvig 1843, s. 5 f.).

Henvendelsesstrukturen i *Brage-Snak* er således kompleks. Som tekst har manuskripterne fungeret som Grundtvigs henvendelse til sig selv – som støttepunkt

for hukommelsen. Dernæst vidner de mange direkte henvendelser i de trykte manuskripter om, at Grundtvig henvender sig til et konkret publikum af herrer og damer, som i foredragssituationen er forsamlet foran ham. I deres udgivne form er teksterne imidlertid tiltænkt en gruppe læsende modtagere. Grundtvig selv har fungeret som det redaktionelle mellemlid mellem det talte og det skrevne ord.

4.2 *Brage-Snak* som mundtlige begivenheder

Grundtvig bidrog på afgørende vis til at grundlægge og formgive det folkelige foredrag som genre. Det gjorde han i kraft af sin første foredragsrække *Mands Minde*, som blev afholdt seks år tidligere i 1838 også på Borchs Kollegium. Hans mange passager og bemærkninger i disse foredrag om måden han taler på eller ønsker at tale på eller om måder, som han bevidst vil undgå at tale på, vidner om, at genren her stadig var under dannelse (Baunvig 2014, s. 93).

Læs mere

Mands Minde inspirerede til grundlæggelsen af foredragsforeningen Danske Samfund, som blev stiftet af en gruppe unge mænd, der havde været til stede ved *Mands Minde*. Grundtvig blev valgt som foreningens formand (jf. Lundgreen-Nielsen 1992; Baunvig 2014, s. 71).

Efter *Mands Minde* holdt Grundtvig mange enkeltstående foredrag og også andre foredragsrækker, hvoraf nogle blev udgivet fx *Om Nordens Historiske Forhold* (1843) og *Kirke-Speil* (1871). I løbet af 1839-1840 gjorde han tilløb til en mytologisk foredragsrække. Et selvstændigt manuskript fra omkring 1839 (jf. Lundgreen-Nielsen 1994, s. 172) med overskriften "Nordens Myther og Oldsagn for Damer og Herrer" (fasc. 285) udgør en ufuldendt indledning til en sådan foredragsrække og "har hele den sluddervorne og maniske optagethed af de tilstedeværende damer, man ellers først forbinder med *Brage-Snak*-foredragene fire år senere" (Lundgreen-Nielsen 1994, s. 172).

Den nye genre, som *Brage-Snak* indskriver sig i, er først og fremmest karakteriseret ved en personlig og subjektiv fremstilling, som er fri og ubesværet (jf. Baunvig 2014). I *Brage-Snak* pointerer Grundtvig, at den fremstilling af mytologien, han ønsker at levere, er motiveret af, at han "i de Lærdes Fremstilling savner *Aanden*" (s. 2), dvs. den naturlige begejstring. Med andre ord ønsker han at tilbyde et alternativ til den gængse akademiske formidling af myterne, som han finder tør og kedelig. For ham er den ideelle formidling levende og vedkommende. Den kommunikationsform, som han tilstræber, står i modsætning til den, som herskede i skolesystemet – kendetegnet ved envejskommunikation og ved sin binding til skriften (fordi den var baseret på oplæsning af manuskripter). Han henviser hyppigt til den konkrete foredragssituation og forholder sig til reaktioner blandt publikum – reelle eller hypotetiske. Dette vidner om en bestræbelse på at efterligne den form for gensidigt, dialogpræget forhold mellem forelæser og tilhører, lærer og elev, som er en fasttømret del af hans folkeoplysningsidealer (se Bugge 1965, s. 284; Korsgaard 2000). Selvom foredragssituationen ikke indebærer samtalen, søger han at efterligne den. I kraft af

den ånd og begejstring, som han tilstræber at udtrykke i sine foredrag, kan det folkelige foredrag betragtes som en indirekte virkeliggørelse af folkeoplysningens genrebehov (jf. Baunvig 2014, s. 79).

Forholdet mellem mundtlig og skriftlig kommunikation er et gennemgående tema hos Grundtvig, som gør sig til fortalere for det levende, mundtlige ord fremfor det skrevne på trods af sin store produktion af skriftlige værker. Derfor reflekterer han i det sidste foredrag i rækken over, hvorvidt han overhovedet bør lade talerne trykke. Han konkluderer, at “naar jeg betænker mig ret, da er det jo netop *det*, vi har *hørt*, vi kan have godt af at *læse*” (s. 384). Med andre ord ser han et hierarkisk forhold mellem den mundtlige og den skriftlige kommunikation: Pennen supplerer munden.

5 Kilder til mytologien

Eftersom Grundtvig i *Brage-Snak* ikke er interesseret i myterne som udtryk for fortiden på dens egne præmisser, men i deres aktualiseringspotentiale, er han heller ikke optaget af kilde spørgsmål. Dog henviser han flere gange helt overordnet til sine kilder. For det nordiske materiales vedkommende hovedsageligt de to eddaer og Saxo, men også de islandske sagaer, og hvad det græske materiale angår typisk Homer og Hesiod. En behandling af Grundtvigs kilder til mytologierne kan læses i indledningerne til [Nordens Mytologi \(1808\)](#) og [Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen \(1847\)](#).

6 Modtagelsen og efterliv

Grundtvigs forelæsninger synes at have virket inspirerende på forsamlingen. Det fremgår af *Berlingske Tidende* den 1. oktober 1844, at forelæsningerne den foregående vinter havde været velbesøgte. Professor Frederik Christian Sibbern, som sammen med sin datter var iblandt tilhørerne, skrev den 28. januar 1844 til Ludvig Zeuthen, at han inspireret af Grundtvigs forelæsninger i et par måneder “ikke gad læse Andet end Oldtids Historie” (Mynster 1866, s. 203). Dog har han en kritik at rette imod foredragene:

Ret og egentlig tilfredsstillende have de ei været, fordi Grundtvig – af Frygt, synes det, for at trække Damerne for meget ind i Noget, han meente ei at være for dem, eller maaskee snarere af Uhjelpsomhed og Mangel af ret Sikkerhed i Maaden at tage Dameforelæsninger paa – i Grunden slet ikke formelig har søgt at *foredrage Mythologien*, men mere *har ytret sig over* Adskilligt af den (s. 204).

Til gengæld fandt han dem “meget interessante og oplivende” (s. 204).

Grundtvig selv afholdt ikke flere foredragsrækker over emnet græsk og nordisk mytologi, men fik lejlighed til at komme ind på myterne i andre foredrag bl.a. i den historiske foredragsrække om “Høinordens Historie”, som han holdt i 1854 i Danske Forening. Hans omgang med myterne heri er en fortsættelse af den praksis, som er anslået i *Brage-Snak*, idet fokus ligger på at fortolke og udlægge myterne og påpege deres nutidsrelevans (se Ægidius 1985, s. 106 f.). Grundtvigs fortsatte interesse for mytologien udmøntede sig i 1847 i den lille lærebog *Græsk og Nordisk Mythologi for*

Ungdommen skrevet til skolebrug.

6.1 Efterlivet på højskolerne

Fra 1850'erne havde der omkring Grundtvig dannet sig en stadigt voksende kreds af venner og tilhængere, og der blev etableret folkehøjskoler rundt i landet. Her indtog myterne og grundtvigske fortolkninger af dem en central rolle. Dermed blev en del af Grundtvigs intentioner for mytologiens udbredelse virkeliggjort (for myternes efterliv på højskolerne se Ægidius 1985 og 1992). Denne interesse for mytologien affødte et behov for andenudgaver af både *Nordens Mythologi* (1832) i 1870 og af *Brage-Snak* i 1876.

7 Anvendt litteratur

7.1 Trykt

- Auken, Sune (2005) *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København.
- Auken, Sune (2014) "Grundtvig og genrerne. En introduktion" i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, red. Sune Auken & Christel Sunesen, s. 25-65. Hellerup.
- Baunvig, Katrine Frøkjær (2013) *Forsamlingen først. N.F.S. Grundtvigs og Émile Durkheims syn på fællesskab*. Aarhus.
- Baunvig, Katrine Frøkjær (2014) "Det folkelige foredrag" i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, red. Sune Auken & Christel Sunesen, s. 66-94. Hellerup.
- *Berlingske Tidende*, se *Berlingske politiske og Avertissements-Tidende*.
- *Berlingske politiske og Avertissements-Tidende*, 1. oktober 1844, nr. 266. København.
- Bugge, K.E. (1965) *Skolen for Livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- Bønding, Sophie [2018] "Danish perspectives – N.F.S. Grundtvig" i *The Handbook of Pre-Modern Nordic Memory Studies*, red. Jürg Glauser, Pernille Hermann & Stephen A. Mitchell. Berlin.
- Grundtvig, N.F.S. (1808) *Nordens Mythologi eller Udsigt over Eddalæren for dannede Mænd der ei selv ere Mytologer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1832) *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.

- Grundtvig, N.F.S (1843) *Om Nordens Historiske Forhold*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1844) *Brage-Snak om Græske og Nordiske Myter og Oldsagn for Damer og Herrer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1847) *Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1871) *Kirke-Speil eller Udsigt over den christne Menigheds Levnetsløb. Efter mundtligt Foredrag 1861-63*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1877) *Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie, holdte 1838*, udg. Svend Grundtvig. København.
- Koch, Hal (1954) *Den danske Kirkes Historie*, bind 6. København.
- Korsgaard, Ove (2000) "Grundtvigs oplysningstanker – om at knytte bånd og løse knuder" i *Grundtvig-Studier*, s. 154-171. København.
- Korsgaard, Ove (2015) "How Grundtvig Became a Nation Builder" i *Building the Nation*, red. John A. Hall, Ove Korsgaard & Ove Kaj Pedersen, s. 192-209. København.
- Leerssen, Joep (2005) *The Cultivation of Culture Towards a Definition of Romantic Nationalism in Europe*. Amsterdam.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1992) "Grundtvig og danskhed" i *Dansk Identitetshistorie*, bind 3, red. Ole Feldbæk, s. 31-79. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1994) "Grundtvigs nordisk-mytologiske billedsprog - et mislykket eksperiment?" i *Grundtvig-Studier*, s. 142-198. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1998) "Løven i buret. Grundtvig i 1848" i *1848 – det mærkelige år*, red. Claus Bjørn, s. 127-152. København.
- Mynster, C.L.N. (1866) *Breve til og fra F.C. Sibbern*. København.
- Nevers, Jeppe (2011) *Fra skældsord til slagord: Demokratibegrebet i dansk politisk historie*. Odense.
- Nyerup, Rasmus (1808) *Edda eller Skandinavernes hedenske Gudelære*. København.
- Smith, Anthony D. (1999) *Myths and Memories of the Nation*. Oxford.
- Ægidius, Jens Peter (1985) *Bragesnak. Nordiske myter og mytefortælling i dansk tradition (indtil 1910)*. Odense.
- Ægidius, Jens Peter (1992) *Bragesnak 2. Den mytologiske tradition i dansk folkeoplysning i det tyvende århundrede (1910-1985)*. Odense.

7.2 Utrykt

- Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København: fasc. 285.